

ISTORINĖS ATMINTIES VEIDRODIS

231-oji karo diena

Baltas veidas rudens vis dar žvelgia į šulinį gilų
Sidabruoja vanduo – pilnatis jau nuskenkus dugne
Tu klausaisi širdies kaip gerai kad visai nenutilo
Nors esu taip toli bet gali dar išgirsti mane
Kada glaudžias delnai – lūpos pačios atsiveria maldai
Ir išnyksta riba kurioje vis nutolsta krantai
Tu vienatvės salas kaip žodžius po atomą suskaldai
Klevo lapą delne tarsi manąjį laišką skaitai
Ir sunku patikėti kad praėjo tiek mėnesių karo
Kaip į savąją laisvę per kančią per vėją eini
Ten kur kritę kariai iš vidaus savo karstą uždaro
Senos tiesos tačiau šičia miršta dažniausiai jauni
Amžinybėn keliauja nors šitaip norėjo gyventi
Ir kvėpuoti laisvai užauginti savuosius vaikus
Juos lig vieno visus veda rojūn per pragarą Dantė
Gal mirtis bus lengva jei gyvenimas buvo sunkus
Kai nuo spalių krūvos senas šuo dar aplojantis spalį
Vėjas bėgantį laiką ir taikos jam skaudžiai įkūst
Išdaužytai dantim vėjo šuoro įveikti negali
Bet per sapną dažnai laižo šlančias tavo rankas
Šeiminike nakties – kaip matai šičia viskas kartojas
Amžinajam laike kur nei galo nėra nei pradžios
Gal malda tau skirta kad pamirštumei šlančias kojas
Kol žalvykšlių šviesa mus per rūką ir tamsą vedžios
Tarp miškų ir griuvėsių nelyg tarp Charibdės ir Scilės
Kol imi nesuprasti tu gyvas o gal jau mirei
Kai dangus virš galvos nuo sprogimų atrodo suskilęs
Bet pro plyšį iš ten grįžta juodvarniais virtę kariai
Jie nutūpę ratu prie ugnies ima speistis į žiedą
Rūksta laužas prigesęs kaip aukuras jo vidury
Jie nusimeta plunksnas sparnus ir kaip nebylūs susėda
Taip apsisuka ratas ir metų laikai keturi
O kai laužas užgęsta jie rankomis pelenus semia
Ir sijoja prieš vėją lyg aukso ieškotų tenai
Rudeninė migla taip užkloja pavargusių žemę
Ir užspaudžia akis klevo lapų gysloti delnai

Vainius Bakas, 2022 m. spalio 12 d.

Ukmergėje veikę kariniai daliniai – krašto istorijos dalis

1333 m. Ukmergė pirmą kartą paminėta rašytiniuose šaltiniuose. Tada Ukmergės pilį puolė kryžiuočiai, ją narsiai gynė Ukmergės pilies įgula. Viduramžiais ir iki pat Abiejų Tautų Respublikos žlugimo Ukmergėje buvo dislokuoti kariniai daliniai.

Paskutinis Abiejų Tautų Respublikos karinis dalinys, 1792 m. atkeltas iš Slonimo, buvo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Didžiosios buožės pėstininkų pulkas. 1794 m. šis dalinys dalyvavo T. Kosciuškos sukilime, iš Ukmergės išžygiavo į Vilnių,

vėliau atsidadė Varšuvoje, kur buvo sumuštas.

Rusijos Imperijos valdymo laikotarpiu, iki pat Pirmojo pasaulinio karo, Ukmergėje stovėjo Rusijos kariuomenės daliniai. 1803 m. buvo dislokuotas Kuršo dragūnų pulkas, 1807–1812 m. – Jelizavetgrado husarų pulkas. 1823 m. mieste buvo įsikūręs Gardino husarų pulkas. 1824–1834 m. Ukmergėje buvo dislokuotas Kliasticos husarų pulkas. 1848 m. Ukmergės karinėje įguloje buvo I generolas, 40 karininkų ir 300 kareivių. 1865–1886 m. Ukmergėje

stovėjo 28-oji artilerijos brigada. 1877–1915 m. Ukmergėje buvo dislokuotas 45-asis artilerijos pulkas.

1919-ųjų gegužės 12 dieną karininkas Jurgis Kubilius tuometinio Lietuvos krašto apsaugos ministro pavedimu Ukmergėje pradėjo kurti karinį vienetą, kuris netrukus, po suformavimo, buvo pavadintas Ukmergės batalionu.

1919 m. gruodžio 10 dieną batalionas performuotas į 8-ąjį pėstininkų pulką, o po metų, 1920 m. vasario 16 dieną, pulkas pavadintas 8-uoju pėstininkų Kauno

kunigaikščio Vaidoto pulku.

Nuo 1920 m. sausio iki 1923 m. kovo 1 d. mieste stovėjo 7-asis pėstininkų žemaičių kunigaikščio Butigeidžio pulkas.

1923 m. gegužės 27 d. Ukmergėje buvo įkurdintas pirmasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino pulkas. Šis dalinys tapo neatsiejama miesto kultūrine, visuomenine dalimi. Pulko orkestras grodavo mieste rengiamose šventėse ir renginiuose, karininkai ir kareiviai dalyvaudavo visuose valstybinių švenčių minėjimuose.

Nukelta į 4 p.

1918 metų vasarį paskelbus nepriklausomybės atkūrimą, Lietuvos valstybės padėtis buvo itin sudėtinga: dar tęsėsi vokiečių okupacija, į mūsų žemes kėsinosi revoliucinė Rusija, kaimynė Lenkija puoselėjo savo grobikiškus planus dalies Lietuvos atžvilgiu. Iškilio būtinybė sukurti savo karines pajėgas.

Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulkas buvo pradėtas formuoti Vilniuje 1918 m. lapkričio 23 d. ministro pirmininko ir krašto apsaugos ministro profesoriaus Voldemaro įsakymu.

Tų pačių metų gruodį pulkas buvo perkeltas į Alytų. 1919 m. pirmoje pusėje jis kovėsi su bolševikais prie Daugų, Jiezno, Prienų, Ukmergės, Zarasų, su bermontininkais – Baisogalos apylinkėse, prie Radviliškio, 1920 m. – su lenkais ties Varėna, Trakais.

1919 m. spalio 30-ąją pulkui, atsižvelgiant į jo nuopelnus kovoje už Lietuvos nepriklausomybę, buvo suteiktas Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino vardas.

1923–1939 m. pulkas dislokavosi Ukmergėje, Kauno, Deltuvos

ir A. Smetonos gatvių rajone.

1929 m. jame tarnavo 58 karininkai ir 757 kareiviai. 1932 m. buvo pastatytos naujos kareivinės. 1936 m. pulke buvo 3 batalionai, 13 kuopų, 39 būriai. Juose tarnavo 67 karininkai, 139 puskarininkai, 1 876 kareiviai. Tarpukario Lietuvos kariuomenė savo ginkluote ir taktiniu pasiruošimu nenusileido kitoms Europos šalims. 1937 m. pulke lankėsi JAV karo atstovas Pabaltijo šalims G. B. Guentheris, su Latvija ir Estija nuolat buvo keičiamasi karininkais stažuotojais, stebimi manevrai. I p. DLK Gedimino pulkas buvo ginkluotas revolveriais, šautuvais, kulkosvaidžiais, minosvaidžiais, pabūklais. Pulke tarnavo šauktiniai iš Ukmergės bei gretimų apskričių: lietuviai, žydai, lenkai, vokiečiai. Karininkų gretas nuolat papildydavo karo mokyklos absolventai. Vasaros ir žiemos laikotarpiais pulkas dalyvaudavo pratybose Gaižiūnų, Zujų poligonuose, kitose apskrityse vietose.

I p. DLK Gedimino pulkas buvo svarbus Ukmergės visuomeninei. Šventėse miestiečių akis džiugindavo karių paradai, lydimi

Miestą garsino Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulkas

I p. DLK Gedimino pulko ir mokomosios kuopos kareivinės Deltuvos g.

pulko orkestro, kariuomenės diena buvo iškilmingai minima miesto aikštėje, kariuomenės ir visuomenės suartėjimo šventės proga gyventojai galėdavo lankyti kareivinėse ir susipažinti su karių gyvenimo sąlygomis. Pulko vadovybės kvietimu mieste lankėsi žymūs to meto kultūros veikėjai S. Šimkus, V. Zaunienė, A. Dvarionienė, J. Grušas, B. Brazdžionis.

Prisiminimais apie Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulką bei jo dislokacijos laiką Ukmergėje pasidalino karininkas Jonas Abraitis knygoje „Gedimino pulko likimas“.

Nepriklausomos Lietuvos karinis karininkas J. Abraitis gimė 1912 m. Marijampolės apskrityje, Sasnavos parapijoje. Savo karjerą pradėjo 1938 m.

Nukelta į 4 p.

Šauliai pristato savo narius

Ukmergės Vyčio 1002-oji šaulių kuopa kviečia susipažinti su dar vienu aktyviu bendruomenės nariu – Arnoldu Vilčinsku.

Kiek laiko esate šaulys, kodėl pasirinkote juo tapti?

Esu šaulys nuo 2018 m. Tapau, nes manau, kad taip geriausiai galėsiu prisidėti prie gerų darbų, skirtų Tėvynės labui.

Kaip vertinate šią patirtį? Ar džiaugiatės savo sprendimu?

Šiuo savo sprendimu džiaugiuosi. Įgijau įvairių žinių, patirties, kuri bus naudinga gyvenime.

Jums asmeniškai reikšmin-

giausia ir įsimintiniausia buvimo šauliu akimirka.

Įsimintiniausia akimirka buvo ta, kai Kauno karininkų ramovėje per Šaulių sąjungos suvažiavimą atsistoję keli šimtai delegatų giedojo Lietuvos himną. Labai geras vienybės vardan Lietuvos jausmas. Visada būna įsimintinos rinktinės pratybos.

Žodis, kuriuo apibūdintumėte Ukmergės šaulius.

Galų apibūdinti vienu žodžiu – „avily“.

Ką patartumėte tiems, kurie svarsto apie tapimą šauliais?

Siūlyčiau ilgai nedelsti, nes vietų kiekis ribotas.

Rekomenduojama knyga ar filmas.

Rekomenduojama knyga – „Barbarų belaukiant“, filmas – „Skrydis virš gegutės lizdo“.

#PAŽINKUKMERGĖSŠAULIUS
ARNOLDAS VILČINSKAS
„Ukmergės šaulius galiu apibūdinti vienu žodžiu - AVILYS“
PRISIJUNK PRIE MŪSŲ!
UKMERGĖS VYČIO 1002-OJI ŠAULIŲ KUOPA

Jei turite klausimų apie tapimą šauliu, siųskite juos el. paštu ukmergessauliukuopa@gmail.com.

Daugiau informacijos apie Ukmergės šaulius #PažinkUkmergėsŠaulius.

Miestą garsino Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulkas

Atkelta iš 3 p.

Lietuvos karo mokykloje jam įgijus jaunesniojo leitenanto laipsnį, paskirtas į Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulką. Šiame pulke tarnavo iki pat Lietuvos kariuomenės likvidavimo. Raudonajai armijai slenkant į Lietuvą, J. Abraitis pasitraukė į Vakarus. 1949 m. apsigyvenęs JAV dirbo geležinkelio transporte, dalyvavo karininkų minėjimuose, skaitė pranešimus, materialiai šelpė įvairias lietuvių organizacijas, kaupė literatūrą. 1993 m. kovo 11-sios – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dienos – proga Lietuvos krašto apsaugos ministro įsakymu už nuopelnus Lietuvai suteiktas dimisijos majoro laipsnis.

J. Abraitis rašo: „Pirmasis pėstininkų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino pulkas, garbingai įvykdęs savo užduotis Lietuvos nepriklausomybės kovose, nuo 1923 metų pavasario apsisėjo Ukmergėje, prie gražiosios Šventosios upės, tekančios per puikiąsias Aukštaitijos apylinkes, pavasarį ir vasarą pasipuošusias žydinčiomis lankomis, vešliais karklynais ir amžinai žaliuojančiais pušynais bei eglynais. [...]“

Ukmergės visuomenė labai mylėjo savo karius, o kariai – mieląją miestą ir apylinkių visuomenę.

Kasmet, pavasarį ar vasarą, mieste buvo ruošiamas kariuomenės ir visuomenės susiartinimo šventė. Tai buvo vienybės, draugiškumo, pagarbos ir meilės abipusiškas pasireiškimas. Kiek nuoširdaus džiaugsmo turėdavo mažieji, gavę progos „pajodinėti“ ant pabūklų vamzdžių, jaunimas – pašaudyti iš šautuvų bei kulkosvaidžių, o senimas kartu su kariais žavedavosi pulko orkestro atliekamais muzikos kūriniams ir grožėsi jaunimo tautiniais šokiais.“

I p. DLK Gedimino pulkas II-ojo pasaulinio karo pradžioje

1939 m. rugsėjo 1-osios rytą Vokietijos armija įsiveržė į Lenkiją. J. Abraitis prisimena: „Aš tarnavau mokojoje kuopoje, buvau sunkiųjų kulkosvaidžių būrio vadu. [...] Po 10 min. jau buvau kuopos raštinėje ir prisistačiau kuopos vadui kpt. V. Šukiui. Kai susirinko visi kuopos karininkai, kuopos vadas pasakė: „Karas! Įsakau išseigines uniformas pakeisti pilnomis kautynių uniformomis, pasiruošti lagaminuką su reikalingiausiais daiktais, susitvarkyti, per vieną valandą atvykti į karines vietas prie savo dalinių. Gautas pulko vado įsakymas išvykti. Vykdyti!“ Pulkas gavo įsakymą užimti gynybines pozicijas pasienyje, Širvintų–Musninkų rajone.“

I p. DLK Gedimino pulkas apleidžia Ukmergės miestą

1939 m. spalio 16 d. I p. DLK Gedimino pulkas atsisveikino su Ukmerge. Kaip rašo J. Abraitis, pulkas „pilnoje kautynių parengtyje pajudėjo žygiui į Vilnių. [...] Gatvės buvo perpildytos atsisveikinčiais žmonėmis. Jaunimas, moksleiviai su gėlėmis, ašaromis ir nuoširdžiais, paskatinančiais žvilgsniais išlydėjo išvykstančius pulko karius“. I p. DLK Gedimino pulkas Vilnių pasiekė spalio 28 d. „Priekiniai apsaugos daliniai ir pagrindinės voros jėgos į miestą įžygiavo per Žaliąjį Neris tiltą apie 15–16 val. [...] Nors buvo

I p. DLK Gedimino pulko pulkininkas leitenantas Juozas Šlepetytis.

I p. DLK Gedimino pulko mokomošios kuopos vyresnysis puskarininkis Tichonas Koroliovas.

I p. DLK Gedimino pulko karys su štabo komandos uniforma.

I p. DLK Gedimino pulko jaunesnysis leitenantas Stasys Balčiūnas, tarnavęs Ukmergėje 1930–1939 m.

Lietuvos Respublikos prezidentas Antanas Smetona tarp I p. DLK Gedimino pulko karių.

lietingas ir miglotas pavakarys, bet miesto gatvės buvo perpildytos. Tūkstančiai vilniečių mus sveikino kaip išvaduotojus.“ Pražygiavę Šv. Jurgio prospektu (vėliau Gedimino pr.), kareiviai pasiekė Katedros aikštę, kur „[...] virš pagrindinio sutikimo vartų žygiuojantieji vyrai matė didžiulį plakatą su vilniečių žodžiais: „Sveikiname Lietuvos Kariuomenę“.

Tą pačią dieną J. Abraitis buvo paskirtas 1-os rūšies sargybos vadu Gedimino kalne. „Aš nesitikėjau, kad kada nors man, kaip Lietuvos kariuomenės kariui, teks pirmam išpausti pėdą istoriniame Vilniaus Gedimino kalne [...]“

Ne iš karto pavyko kalno šlaitus nugalėti. Pradėjus eiti taku aukštyn, netikėtai ir staigus balsas iš už krūmų rusiškai suriko: „Stok!“ O kai sustojome, prie mūsų krūtinėse atsirado ilgi keturkampiai durtuvai su nieko gero nežadančiu išpėjimu: „Nė vieno žingsnio pirmyn!“ Nesusipratimą, kilusį besikeičiant sargybomis, išsprendė Raudonosios armijos karininkas, stebėjęs įvykį. „Raudonosios armijos sargyba buvo apsisėjusi mažoje, iš lentų sukultoje patalpoje, kuri man priminė Suvalkijos ūkininko malčinę. Vienoje to namelio pusėje buvo mažas atskiras kambarys su lentynomis, ant kurių buvo sudėti įvairios puodų šukės, savotiški žiedai, surūdiję iečių galai ir kitokios muziejinės smulkmenos. Vėliau sužinojome, kad prieš lenkų–vokiečių karą Vilniaus archeologai darė kasinėjimus Gedimino kalne ir šioje patalpoje laikė radinius.“

Po susipažinimo įvyko trumpas pasikalbėjimas ir draugiškas pasirūkymas. Mes, lietuviai, Raudonosios armijos karius vaišino „Regatomis“, „Kir“ ir geru tabaku, o jie labai stipriais rūkalais. Aš niekuomet nebuvau rūkęs labai stipraus tabako, taigi, kai truktelėjau papiruso dūmą,

atrodė, kad kažkas kirto gumine lazda į galvą, užkimšo kvėpavimo takus, akyse pasidarė tamsu, tamsumoje atsirado šimtai žvaigždžių.

Po dieninių lauko taktinių pratybų ir statutinių pamokų, turimą laisvalaikį stengėmės naudoti susipažinimui su Vilniumi. Pradėjo naujas gyvenimas, šį kartą jau tikroje Lietuvos sostinėje. Miestas buvo apiplėštas, miesto vaizdas atrodė skurdžiai. Krautuvės uždarytos, tuščios, prekės išvogtos, išplėštos arba paslėptos.

Tik vėliau, įsikišus vyriausybei, atsiradė naujos parduotuvės su įvairiomis prekėmis. Mieste pradėjo veikti valgyklos, vakarais – restoranai su puikia šokių muzika. Buvę Vilniaus prekybininkai, pasitikėdami susidariusia padėtimi, pasijuto drąsesni, pamažu, atsargiai ir apdairiai pradėjo atidarinti savąsias krautuves, išdėstė į lentynas vertingesnes suslėptas prekes. Po kelių mėnesių Vilnius pradėjo ramų, sotų ir be didesnių rūpesčių, normalų gyvenimą. Iš fabrikų kaminų pradėjo rūkti dūmai, šimtai įmonių ir dirbtuvių paleido į darbą sustojusias mašinas, o kailių ir medžiagų krautuvės, siuvalkės pasiūlė savo patarnavimus. Nenuostabu, kad daugelis vedusiųjų savo žmonas papuošė brangiais kailiais, o valgomuosius – aukštos vertės servizais.“

Tačiau gražus ir ramus gyvenimas trūko neilgai. 1940 metų birželį 5 val. 30 min. I p. DLK Gedimino pulko budėtojas jaunesnysis leitenantas J. Abraitis gavo įsakymą „tautinės vėliavos Gedimino kalne neiškelti“.

Ukmergės kraštotyros muziejus buvo surengęs virtualią parodą „Lietuvos kariuomenės I p. DLK Gedimino pulkas Ukmergėje“.

Straipsnyje panaudota šios parodos rašytinė ir vaizdinė medžiaga

I p. DLK Gedimino pulko penkerių metų šventė.

I p. DLK Gedimino pulko štabo pastatas.

Ukmergėje veikę kariniai daliniai – krašto istorijos dalis

Atkelta iš 3 p.

Šio pulko instruktoriai rengė sporto varžybas, skirtas kariškiams ir miesto gyventojams. Pulkas Ukmergėje prastovėjo iki žygio į Vilnių 1939 m. spalio 29 d.

Po 1940 m. Sovietų Sąjungos okupacijos iki pat 1993 m. Ukmergėje buvo dislokuoti sovietinės kariuomenės daliniai. Metams bėgant keitėsi jų rūšys ir skaičius.

1960 m. Ukmergės rajone, Kopūstėliuose, buvo dislokuotos 8 vidutinio nuotolio raketos su branduolinėmis galvutėmis, jas prižiūrėjo ir aptarnavo 324-asis raketinis pulkas. Vykdamas 1987 m. JAV ir SSRS ginkluotės mažinimo sutartį, raketos 1988 m. iš

Kopūstėlių bazės buvo išvežtos, su jomis išvyko ir pulkas. Tais pačiais metais buvusioje raketinėje bazėje buvo dislokuotas iš Afganistano išvestas 107-asis motorizuotas šaulių pulkas. Jis išbuvo Ukmergės rajone iki 1992 m. gruodžio mėnesio.

Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę Ukmergėje išsikūrė Krašto apsaugos savanorių pajėgos.

Parengta pagal Ukmergės kraštotyros muziejaus informaciją

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

